

BACHELOROPPGAVE

Barn som opplever vold i nære relasjoner

Children who experience domestic violence

Kandidatnummer 304 og 339

Bachelor i sosialt arbeid

Institutt for velferd og deltaking / Fakultetet for helse- og sosialvitenskap

27.05.2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Abstract

Social workers are responsible to protect children who finds themselves in a vulnerable position such as in domestic violence. Domestic violence is a major national problem due to the negative impact on the affected children. In this thesis, we would have a closer look on children who experience domestic violence and discuss the issue «Which consequences may affect the children who experience children domestic violence?». The purpose of this literature study is to identify the consequences affected to children exposed to domestic violence. To identify the consequences we will study the problem through trauma theory, attachment theory and child development theory. Domestic violence may cause different consequences for the children in later life. One of the consequences is the possibility to develop complex trauma. There are several factors that influence if a child develops complex trauma. Circumstances surrounding the situation and the care situation have a lot to say for whether a child becomes traumatized. The severity of domestic violence, how strong sensory impressions the child experience the domestic violence and the caregivers ability to process and cope with the trauma of the child are of great meaning for whether a child develop trauma. Being exposed to domestic violence may have a negative impact on the attachment the children are experiencing towards their caregivers. The kind of attachment the children have to their parents depends on the children's experience with them. Former studies show that children who experience domestic violence have higher probability of developing Attachment Disorganization. Children's development will also have impact when experience domestic violence and they are therefore more likely for maldevelopment.

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
1.0 Innledning.....	4
1.1 Mer om fenomenet vold.....	5
1.2 Avgrensninger i oppgaven.....	6
1.3 Oppgavens oppbygging.....	7
2.0 Litteraturstudie som metode	7
2.1 Litteratursøk.....	8
2.2 Kildekritikk.....	9
3.0 Teori	11
3.1 Traumeperspektiv	11
3.2 Tilknytningsteoretisk perspektiv	12
3.3 Utviklingspsykologisk perspektiv.....	14
4.0 Drøfting	16
4.1 Kan traumer hos barn være en konsekvens av å oppleve vold i nære relasjoner?	16
4.2 Kan det å oppleve vold i nære relasjoner få konsekvenser for tilknytning og utvikling hos barn?	21
4.2.1 Tilknytning.....	22
4.2.2 Utvikling	25
5.0 Avslutning.....	28
6.0 Referanseliste.....	30

1.0 Innledning

Vold i nære relasjoner er et omfattende samfunnsproblem. Det anslås at mellom 75 000 - 150 000 mennesker i Norge utsettes for vold i en nær relasjon (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 11). Ifølge Øverlien (2012, s. 27) underrapporteres volden ofte og det er rimelig å anta at det er store mørketall. NKVTS (u.å.a) definerer vold i nære relasjoner som «ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer, samt barn som er vitne til volden». Det er både kvinner og menn som rapporterer om vold i forholdet. Omtrent hver femte kvinne og mann oppgir at de har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep fra partneren sin (Bufdir, 2018). Vold i nære relasjoner er et komplekst begrep. Det er sammenhengen mellom vold og kjærlighet som gjør volden alvorlig. Det kan være vanskelig å innse hvor alvorlig volden egentlig er når den kommer fra noen en er glad i. De som er utsatt for volden føler både kjærlighet og frykt for den som utøver volden, og på grunn av dette er det vanskeligere å bryte ut av forholdet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 26). Vold mellom partnere er et omfattende problem som påvirker andre enn dem selv. Barn som lever i disse hjemmene blir òg berørt.

I denne oppgaven er det disse barna som opplever volden vi vil belyse. Før ble barn ikke anerkjent som sosiale aktører og var derfor ikke lagt særlig fokus på i partnervold (Skjørten, Bakketeig, Bjørnholt & Mossige, 2019, s. 20). Det er ikke før nå i senere tid at barn som opplever vold i nære relasjoner har fått et større fokus. I dag vet vi mer om de alvorlige følgene et barn kan ha av å oppleve vold i nære relasjoner og hvor viktig det er å anerkjenne at volden også berører dem. Barn som opplever vold i nære relasjoner lever i psykisk vold og dette kan være svært skadelig. Skadevirkningen av å leve i vold mellom voksne tilsvarer det å bli direkte utsatt for vold (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 13). Det er ingen konkrete tall på hvor mange barn som opplever slike situasjoner. En undersøkelse av Mossige & Stefansen (2016) hvor utvalget var avgangselever hos videregående skoler i Norge, svarte åtte prosent at de hadde erfart vold mellom foreldrene. I tillegg overnatter det årlig nærmere 1500 barn på norske krisesentre, noe som kan gi et samlet bilde av problemets omfang her i Norge (Bufdir, 2019). På bakgrunn av dette har vi valgt å formulere denne problemstillingen:

«Hvilke konsekvenser kan det få for barn å oppleve vold i nære relasjoner?»

Vold i nære relasjoner er hjemlet i straffeloven § 282 (2005). Det er en straffbar handling å utføre vold. Som nevnt er det like alvorlig for barn oppleve vold i nære relasjoner som å selv bli fysisk utsatt for vold. Dette gjør at lovverket er like gjeldende for disse barna som opplever den psykiske volden. I FN sin konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen) står det at barn har rett til beskyttelse. I artikkel 19 står det følgende «staten har et ansvar for å beskytte barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner» (Barnekonvensjonen, 2003). Dette rettsgrunnlaget, samt FNs barnekonvensjon gjør at tematikken er av relevans for sosialarbeideren. Vold i nære relasjoner er et sosialt problem og oppstår i relasjoner mellom mennesker. Det er viktig at sosialarbeideren har kunnskap og kompetanse om hvordan vold kan opptre og hvilke konsekvenser det kan ha for barn for å kunne ivareta de på best mulig måte. Sosialarbeiderens mandat er nedfelt i Fellesorganisasjonen (FO) sitt yrkesetiske grunnlagsdokument. Herunder står det at profesjonsutøveren skal ha fokus på menneskeverd. Det betyr at alle mennesker har samme verdi og profesjonsutøveren skal forsvare den enkeltes rett til liv og helse, samt bekjempe bruk av vold og tvang (FO, 2019, s. 4). Sosialarbeideren skal også arbeide for at den enkelte skal få gode levekår og en så god livskvalitet som mulig. Videre har sosialarbeideren et ansvar med å hjelpe dersom en selv ikke kan ivareta egne behov og interesser, for eksempel barn som opplever vold. De skal vise omsorg og nestekjærlighet ved å identifisere og møte menneskers behov på en god måte (FO, 2019, s. 5). Ved å ha kunnskap og kompetanse om vold vil sosialarbeideren kunne møte de og kunne ivareta barns behov og interesser.

1.1 Mer om fenomenet vold

For å videre kunne gå inn på vold i nære relasjoner i oppgaven skal vi se nærmere på begrepet vold for å få en forståelse av fenomenet. Begrepet blir i dag definert på en annen måten enn det ble for 20 år siden, samt er betinget av hvilken kultur og kontekst en befinner seg i (Øverlien, 2012, s. 21). I denne oppgaven skal vi bruke både Verdens helseorganisasjon (WHO) og Per Isdal sin definisjon av vold. Vi har valgt å benytte WHO sin definisjon sammen med Isdal sin. Dette er fordi WHO i forhold til Isdal ser videre på psykisk vold og mangelfull utvikling. WHO definerer vold slik;

Forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller

ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk, eller mangelfull utvikling (WHO referert i NKVTS, u.å.b).

Isdal på den andre siden definerer vold som «enhver handling rettet mot en annen som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje etter slutter å gjøre noe den vil» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 25). Vold kan komme i mange former, og Isdal deler vold inn i fem ulike former; fysisk-, seksuell-, materiell-, psykisk- og latent vold. Fysisk vold kan være handlinger som dytte, holde, sparke eller drepe. Seksuell vold kan være alt fra trakassering og krenkelser til å bli presset til å utføre uønskede seksuelle handlinger. Materiell vold er handlinger rettet mot ting eller gjenstander. Psykisk vold er alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er fysiske av karakter. Dette kan være trusler, degraderende atferd, ydmykende atferd, sjalusi og isolering. Til slutt har vi latent vold som går ut på at muligheten og risikoen for å oppleve vold alltid er til stede (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 25).

1.2 Avgrensninger i oppgaven

Denne oppgaven har et par avgrensninger fordi det er et stort felt med omfattende forskning og litteratur. Vi vil for det første ta for oss barn som i utgangspunktet ikke blir påført den fysiske volden. Likevel vil vi benytte ordet «oppleve» istedenfor «å være vitne til». Dette er fordi barn opplever volden med alle sine sanser ved å se den, høre, den se og ved å kjenne på en urolig og anspent stemning i huset (Øverlien & Hydén referert i Øverlien, 2012, s. 26). Som nevnt tidligere rapporterer både kvinner og menn om at de blir like mye utsatt for vold i parforhold. I denne oppgaven vil vi likevel ta for oss kvinnen som den voldsutsatte parten da kvinner blir rammet hardere enn menn (Bufdir, 2018). Volden som utøves av menn mot kvinner er ofte av en større alvorlighetsgrad og skadeomfang. Dette er fordi volden som utøves av menn er mer brutal i form av fysisk vold og seksuelle overgrep (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 13). Oppgaven vil ta for seg barn som opplever vold i norsk kontekst. I følge det norske lovverket og FNs barnekonvensjon er alle mennesker under 18 år definert som barn (Barnekonvensjonen, 2003). Vi vil derfor i denne oppgaven ta for oss barn under 18 år. Vi velger å ta et slikt stort aldersspenn på grunn av at spedbarnsalderen og småbarnsalderen er så viktig for den videre utviklingen, men det som skjer i senere barndom kan også ha en konsekvens for utvikling og tilknytning. Dette vil ofte komme til uttrykk i senere alder. Siste avgrensning i oppgaven er å kun å belyse den sosio-emosjonelle

utviklingen, som innebærer den følelsesmessige og sosiale utviklingen hos barnet som blant annet selvregulering og tilknytningsmønstre.

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven vil begynne med en redegjørelse for hvilken metode vi har valgt og litteratursøk, samt kritikk av den aktuelle litteraturen. Vi vil belyse oppgaven ved å gjøre rede for traumeperspektiv, tilknytningsteoretisk perspektiv og utviklingspsykologisk perspektiv.

Drøftingen vil vi belyse gjennom to spørsmål. Hvor vi i første spørsmål skal se på om traumer kan være en konsekvens av å oppleve vold i nære relasjoner. Vi ser på om dette kan bli sett på som et komplekst traume, før vi deretter går inn på ulike forhold som vil ha betydning for om et barn blir traumatisert eller ikke. I den andre delen av drøftingen skal vi se nærmere på hvilke konsekvenser barn kan få gjennom tilknytningen og utviklingen. Til slutt skal vi komme med en oppsummerende avslutning av oppgaven.

2.0 Litteraturstudie som metode

I denne delen skal vi redegjør for hvilken metode vi har benyttet i oppgaven og hvordan vi kom frem til valg av forskning gjennom litteratursøk. Deretter vil vi beskrive hvilke funn de ulike forskningsartiklene og studiene i hovedsak har kommet frem til. Til slutt skal vi gjøre rede for kildekritikk før vi kritiserer et utvalg av forskningsartiklene benyttet i denne oppgaven. Vilhelm Aubert (1985) forklarer metode slik: «En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Dalland, 2017, s. 51). I denne oppgaven har vi valgt litteraturstudie som metode. I litteraturstudie henter en data fra allerede eksisterende forskning, teorier og fagkunnskaper (Dalland, 2017, s. 207). Vi har valgt litteraturstudie fordi det finnes allerede omfattende litteratur som vi kan hjelpe oss å belyse hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner. Ut i fra dette mener vi at litteraturstudie kan besvare vår problemstilling på best mulig måte (Dalland, 2017, s. 51). I metode skilles det mellom kvalitativ og kvantitative data, og for å belyse vår oppgave har vi hentet informasjon fra disse datainnsamlingene. Kvantitativ tilnærming gir data i form av målbare enheter, mens kvalitativ tilnærming fanger opp opplevelser og meninger som ikke kan måles (Dalland, 2017, s. 52). Vår oppgave har en kvalitativ tilnærming, men noen artikler som er benyttet har en kvantitativ tilnærming. Vi har likevel valgt en kvalitativ tilnærming i

oppgaven da vi ønsker å gå mer i dybden på hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner. Vi valgte å benytte noen artikler som hadde en kvantitativ tilnærming fordi vi ønsket å ha data som var målbare. Dette er data som kan si oss noe om f.eks. hvor mange barn som opplever vold i nær relasjoner som har reaksjoner på traumatiske hendelser og hvor mange som opplever volden på nært hold i hjemmet.

2.1 Litteratursøk

I prosessen med å finne relevant forskning og litteratur har vi benyttet ulike nasjonale og internasjonale databaser. Disse er blant annet Oria, Idunn, Google Scholar og Web Of Science. De mest sentrale søkeordene vi har benyttet er «vold i nære relasjoner», «vold barn utvikling», «traumepsykologi», «utviklingspsykologi», «vold barn konsekvenser» og «barn vitner til vold». Vi benyttet også engelske søkeord for å finne internasjonal forskning. Vold i nære relasjoner og traumer er internasjonale fenomen og mye forskningen stammer fra utlandet. Mye av forskningen vil derfor være internasjonal og ikke basert på norsk kontekst. De engelske søkeordene er blant annet; «childhood trauma», «consequences children domestic violence» og «children exposed to domestic violence». Vi har valgt disse søkeordene, både norske og engelske, da disse har vært mest relevant for å kunne besvare hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner. Likevel har vi funnet en del norske fagartikler og forskning som henviser til internasjonale studier og forskning. Dette gir oss en indikator på at internasjonal og nasjonal forskning kommer frem til de samme funnene. Dette ser vi på som en fordel i vår oppgave.

For å kunne se på hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner har vi sett oss ut ulike forskningsartikler og studier som er relevante. Forskningsartiklene tar alle for seg ulike perspektiver av problemstillingen. Dette er gjort for å kunne belyse oppgaven best mulig. Den teorien vi velger er av betydning for oppgavens innhold og funn. Vi har funnet forskning om hvordan vold i nære relasjoner kan sees som en potensielt traumatisk hendelse, og hvor mange barn som opplever å få traumereaksjoner etter en voldsepisode i hjemmet. Forskningsartiklene og studiene viser at vold kan ha ulike konsekvenser for barn på ulike måter. Dette viser de gjennom teorier om traumer, tilknytning og utvikling. Dette vil i en helhet være med på å besvare hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner. Forskningen belyser og hvordan tilknytningskvaliteten mellom barn og omsorgspersoner kan få konsekvenser for barn som opplever vold i nære relasjoner. Videre

tar noen av forskningsartiklene for seg selvregulering og toleransevinduet og hvordan dette er med på å påvirke tilknytningen og utviklingen hos disse barna. Majoriteten av teorien eller forskningen vi fant er beskrevet av fagpersoner. Å få frem barns egentlige opplevelser av volden kan være utfordrende når teorien er beskrevet av voksne. Barn og voksnes forståelse av volden kan være ulikt/forskjellig. Dette kommer av fagpersonens forståelse av volden og barnets forståelse av volden kan være forskjellig.

2.2 Kildekritikk

I dette avsnittet skal vi se nærmere på kildekritikken av de forskningsartiklene vi har benyttet. Kildekritikk er å vurdere og karakterisere den aktuelle litteraturen. Hensikten er å gi leseren innsyn i hvilke refleksjoner som er blitt gjort om relevansen og gyldigheten for å kunne belyse problemstillingen (Dalland & Trygstad, 2017, s. 158). I prosessen med finne forskningslitteratur har vi vært opptatt av å finne artikler som er fagfellevurdert. At litteraturen er fagfellevurdert vil si at artiklene går igjennom en mye større kvalitetssikring med høyere krav til innholdet. Vi har vært opptatt av å kvalitetssikre litteraturen vi har benyttet for å kunne presentere en pålitelig oppgave som ikke sprer feilaktig informasjon (Dalland, 2017, s. 55). Den litteraturen som ikke er fagfellevurdert må vi også kvalitetssikre. Dette kan vi gjøre ved å se på to sider ved kildekritikk. Den første går ut på å finne frem den litteraturen som best belyser vår problemstilling, gjennom litteratursøking (Dalland & Trygstad, 2017, s. 152). Ved å søke etter relevante ord og begreper er det sikrere at artiklene har en relevans for problemstillingen. Vi har vært kritiske til hvor litteraturen er hentet fra ved å søke i sosialfaglige databaser. Den andre går ut på om å gjøre rede for den litteraturen som vi anvender i oppgaven. Kildene vi bruker må bli vurdert i hvor relevant den er for vårt tema eller problemstilling (Dalland & Trygstad, 2017, s. 153). Det må gå tydelig frem hvorfor en bestemt type litteratur er valgt og hvordan utvalget er gjort. Troverdigheten og fagligheten til oppgaven er avhengig at kildegrunnet er godt begrunnet og beskrevet (Dalland & Trygstad, 2017, s. 152). På bakgrunn av dette vil vi nå gå inn på noen av artiklene i oppgaven og gjøre rede for noen av de kritikkverdige forholdene ved artiklene.

Første studien vi skal ta for oss er *Traumer hos barn – blir de gjemt eller glemt? Kartlegging av traumatiske erfaringer hos barn og unge henvist til BUP* av Silje Mørup Ormhaug, Tine K. Jensen, Silje Sommer Hukkelberg, Tonje Holt & Karina Egeland (2012). En svakhet ved denne studien er at den ikke forteller oss om hvilke konsekvenser volden kan ha for barn.

Derimot forteller den oss at det er mange barn som opplever traumereaksjoner etter å oppleve vold i nære relasjoner, samt ser på hvor mange som unnlater traumatiske hendelser i henvisningen til BUP. Videre ser studien på alle slags typer traumatiske hendelser, både enkeltstående traumer og komplekse traumer. Dette er en svakhet for vår oppgave da vi kun ser på vold i nære relasjoner. I tillegg er gjennomsnittsalderen på utvalget i studien 13,9 år, noe som betyr at det er både yngre men også eldre barn som deltar i studien. Studien er kun blitt gjennomført av to BUP-sentre i Norge og dette har innvirkning på hva funnene er. Vi kan derfor ikke være sikre på tallene viser et representativt bilde. Likevel ser vi på denne studien som relevant for vår oppgave fordi den ser på traumer hos barn som opplever vold i nære relasjoner og dette gir oss en indikasjon på omfanget.

Den neste studien er *Domestic violence crimes and children: A population-based investigation of direct sensory exposure and the nature of involvement* av Rachel A. Fusco & John W. Fantuzzo (2009). I forhold til vår oppgave er det en svakhet at studien kun ser på hvor eksponerte barn er for voldshendelsene og i hvilken grad de var involvert i hendelsen. Likevel er dette relevant for deler av vår oppgave. En annen svakhet ved studien er at det er politibetjenter som har rapportert inn opplysningene som forfatterne fått tak i. Det vil si at det er politibetjentene sine subjektive funn som er blitt gitt videre, ikke omsorgspersonene eller barna involvert i hendelsene. Politibetjentene som samlet inn informasjon spurte barna eller mor om hvor eksponerte og involvert de var i hendelsen. Mor ble bare spurt når barna var så små at de ikke hadde utviklet et språk. Makten ligger hos politiet og når barn eller mor blir stilt slike spørsmål kan dette skape en frykt hos de om at barnet kan bli tatt ut av familien eller at far kan arrestert. De kan derfor være redd for å fortelle hvor nær de egentlig var hendelsen og eksponeringen for volden kan bli underrapportert. Tallene i studien er basert på hendelser der folk har opplevd vold og de har gått så langt at de har blitt rapportert inn til politiet. Disse tallene kan da ikke sees som representative for alle voldshendelser som skjer i hjemmet da mange holder volden i hjemmet skjult. Likevel er funnene til studien gode og relevante for vår oppgave for å kunne belyse om barn kan få konsekvenser av å oppleve vold i nære relasjoner. I tillegg er studien er over 10 år gammel og er bygget på funn fra USA. Funnene er derfor kanskje ikke like representativt i norsk kontekst i dag.

Det tredje og siste studiet vi vil ta for oss er *Vold i hjemmet – barns strategier* av Carolina Øverli (2012). En svakhet ved denne studiet er at den er basert på 25 barn og ungdommer i alderen 8-20 år. I denne oppgaven vil vi kun ta for oss barn i alderen 0-12 år, og mange av

funnene i studien kan derfor være fra barn som er eldre enn dette. En annen svakhet er at det nettopp er kun 25 barn og unge i studien og dette kan ha noe å si for forskningsresultatet. Studien er et fortellerfokusert forskningsintervju. Denne intervjuformen er spesielt utformet for informanter i vanskelige livssituasjoner og sensitive temaer. Spørsmålene som stilles er ofte åpne der målet er at barn får formulere seg fritt om hendelsene. Studien er bygget på barnas egen forståelse og subjektive opplevelse av volden. Dette kan bety at det ikke er sikkert at det deres forståelse som er representativt for alle barn som opplever vold i hjemmet. Likevel viser studien til samme funn i andre studier og gjennom dette underbygger Øverlien erfaringene barna møter med forskning og teori. Den siste svakheten vi skal nevne er at studien i hovedsak tar for seg hvilke strategier barn og unge har når de opplever vold i hjemmet. Dette er utenfor vår problemstilling, men til tross for dette har studien mange gode funn og erfaringer som har relevans for deler av vår oppgave.

3.0 Teori

I denne delen av oppgaven skal vi presentere relevant teori for å senere kunne drøfte hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner. Det er flere innfallsvinkler som er av interesse innenfor fenomenet vold i nære relasjoner. I denne oppgaven har vi derimot valgt å ta for oss traumer, tilknytning og utvikling for å belyse problemstillingen. Vi mener disse teoriene kan belyse problemstillingen vår på en god nok måte da vi ønsker kun å se på konsekvensene i den følelsesmessige og sosiale utviklingen. Vi vil i teoridelen se på tilknytning og utvikling hver for seg. I drøftingen vil vi derimot se på tilknytning og utvikling som en helhet og se de i sammenheng av hverandre. Dette er fordi de er avhengige av hverandre i den sosio-emosjonelle utviklingen.

3.1 Traumeperspektiv

Traume er gresk og betyr «sår». Begrepet traume brukes om den traumatiske hendelsen og reaksjonene i ettertid. En potensielt traumatisk hendelse vil oppleves som intens og skremmende og gir en sterk psykisk påkjenning. På samme måte som at man får et fysisk sår, får den traumatiserte et psykisk sår (Blindheim, 2011, s. 77). Begrepet «traume» blir brukt forskjellig. Begrepet blir lett forvekslet med hendelser som blir definert som potensielt traumatiserende (Blindheim, 2011, s. 77). Traume er ikke hendelsen i seg selv, men påvirkningen en hendelse kan ha på et individ i etterkant av en potensielt traumatiserende

hendelse. Det er flere mennesker som blir utsatt for en potensielt traumatisk hendelse som ikke får symptomer som kvalifiserer for en diagnose etterpå. Forskning viser at hendelser som er intense, plutselige, ukontrollerbare og ekstremt negative har en større mulighet til å traumatisere enn andre. Eksempler på dette er svik fra viktige omsorgspersoner (Blindheim, 2011, s. 77). Reaksjonene som en har etter de potensielt traumatiske hendelsene kommer av at det har skjedd noe som overgår integreringskapasiteten hos en person (Van der Hart, Nijenhuis og Steele referert i Blindheim, 2011, s. 77). Hos barn er denne integreringskapasiteten svakere enn hos voksne fordi de er fremdeles under utvikling.

Påkjenningene av den potensielle traumatiske hendelsen kan være forbigående når hendelsen går over. Etter hvert som påkjenningen er stabilisert vil traumene bli integrert i kroppen. Noen reaksjoner går derimot ikke over og det er da hendelsene kan bli til et traume (Handlekraft, u.å.). Etter et barn har opplevd en traumatisk situasjon er det vanlig å reagere med noen etterreaksjoner. Disse reaksjonene trenger tid og støtte av omsorgspersonene for å bli bearbeidet (Dyregrov, 2010, s. 24). Barn vil kunne kjenne traumatiske hendelser i kroppen, og det dette kan komme til uttrykk som vedvarende redsel om at den fæle hendelsen vil skje igjen eller om livet aldri kan som før. Dersom et barn får anledning til å bearbeide den traumatiske hendelsen vil som oftest de mest negative konsekvensene unngås (Dyregrov, 2010, s. 37). Det skilles mellom to former for traumer, enkeltstående traumer (type I) og komplekse traumer (type II). Type I er enkeltstående hendelser som ulykker, naturkatastrofer og dødsfall. Type II derimot er gjentatte eller vedvarende traumatiske belastninger som foregår over lengre tid. Mange av disse belastningene skjer i mellommenneskelige relasjoner (Dyregrov, 2010, s. 14). Eksempler på komplekse traumer er vanskjøtsel, mishandling eller vold mellom omsorgspersoner (Stien & Kendall referert i Braarud & Nordanger, 2011, s. 968). Å oppleve enkeltstående hendelser er lettere å håndtere og integrere i barnets liv enn tilfeller med langvarige, gjentatte traumesituasjoner (Dyregrov, 2010, s. 15).

3.2 Tilknytningsteoretisk perspektiv

Tilknytningsteori ser på den spesielle kontakten og det følelsesmessige båndet som dannes mellom barnet og omsorgspersonene. Denne tilknytningen er en viktig faktor for utviklingen av barnets selvoppfatning, trygghet og tillit (Håkonsen, 2014, s. 46). Alle barn knytter seg til sine omsorgspersoner uavhengig av hvilken kvalitet det er. Dette gjør de for å overleve (Killèn, 2007, s. 51). Barnet bruker tilknytningsatferd for å oppnå nærhet med sine

omsorgspersoner. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom å gråte når noe er galt og smile når noe er godt. Tilknytningsatferden forstås som strategier hos barn for å påkalle omsorgspersonen for å få støtte og trøst (Håkonsen, 2014, s. 47). Smith & Ulvund referert i Håkonsen (2014, s. 47) skriver det er barnets atferd som hjelper til med å etablere en tilknytning til sine omsorgspersoner. Hvordan omsorgspersonen responderer på barnets tilknytningsatferd vil påvirke tilknytningskvaliteten. Denne kvaliteten avhenger av at det finnes en voksen som kan gi den nærheten barnet trenger. Det er viktig at omsorgspersonene har emosjonell tilgjengelighet og evne til tolkning for at barnet skal utvikle god tilknytning (Håkonsen, 2014, s. 46-47; Blindheim, 2012, s. 173). Ut fra erfaringer som barn har med sine tilknytningspersoner vil de begynne å utvikle indre arbeidsmodeller av seg selv, sine omsorgspersoner og sitt forhold til dem (Bowlby referert i Killèn, 2007, s. 53). Indre arbeidsmodeller handler om forventninger en har til seg selv og andre, hvordan en blir møtt og hva som er mulig i samspill. De blir automatisert integrert og blir ubevisste forventninger etter hvert (Bretherton referert i Braarud & Nordanger, 2011, s. 969).

For å kunne si noe om hvordan tilknytning påvirker utviklingen må vi se nærmere på de ulike tilknytningsmønstrene. Mary Ainsworth er en sentral bidragsyter innenfor tilknytningsteori. Hun fant tre ulike former for tilknytning utifra hvordan omsorgspersonene reagerer på barnet. Main & Solomon (1986) analyserte på nytt materialet hennes og utvidet det til fire tilknytningsmønstre (Kvello, 2012, s. 121). De ulike typene ble dermed trygg tilknytning, unnvikende tilknytning, ambivalent tilknytning og desorganisert tilknytning (Håkonsen, 2014, s. 48; Torsteinson, 2011, s. 67-68). Trygg, unnvikende og ambivalent tilknytning er alle ulike tilknytningsformer, men har til felles at de er organisert. Ved at de er organiserte vil det si at barn kan vite hvordan de skal forholde seg i tilknytningen. Dette vil skape forutsigbarhet til sine omsorgspersoner (Kvello, 2012, s. 121). Desorganisert tilknytning skiller seg fra disse ved at det ikke er organisert i tilknytningen. Barnet har ingen bestemt måte å forholde seg til omsorgspersonene og har uklare og skiftende uttrykk (Kvello, 2012, s. 121; Torsteinson, 2011, s. 67-68). Barn med trygg tilknytning benytter omsorgspersonene som en trygg base, og de har en forventning om at de vil være tilgjengelige når barnets behov aktiveres. Omsorgspersonene er positive, forutsigbare og støtter deres utvikling. Disse barna har opplevd at omsorgspersonene reagerer på deres signaler (Torsteinson, 2011, s. 68; Kvello, 2012, s. 122). Et trygt barn vet at selv om det blir redd, lei seg eller sint vil det bli møtt og hjulpet til å få det bedre (Torsteinson, 2011, s. 68). Barn med unnvikende tilknytning unngår emosjonell nærhet til andre. Dette kommer av at omsorgspersonene ofte ikke er emosjonelt

involvert i barnet. Negative følelser ignoreres, avvises eller straffes av omsorgspersonene. Barn med denne typen tilknytning lærer at det er lite forståelse for negative følelser og holder disse for seg selv. Barn med ambivalent tilknytning har som kjennetegn at de har erfart skiftende omsorg fra omsorgspersonene sine. De er både tilgjengelige og fraværende mot barnet. Det kjennetegnes av perioder hvor omsorgspersonene er selvfokuserte, ignorerer og avviser barnet, og i andre perioder hvor omsorgspersonene er overdrevne og intense i samspillet med barnet (Kvello, 2012, s. 122; Torsteinson, 2011, s. 70). Barn med en slik tilknytning preges av å ha sterke emosjoner og er i lite stand til å regulere seg selv (Kvello, 2012, s. 122). Til slutt har vi desorganisert tilknytning. Barn med en slik tilknytning kjennetegnes av at de har vokst opp i omgivelser med høy uforutsigbarhet. Det vil si at omsorgspersonene kan blant annet være skremt, skremmende eller følelsesmessig utilgjengelig. Barn med en dette tilknytningsmønsteret har som nevnt tidligere ingen tydelig tilknytningsstrategi (Torsteinson, 2011, s. 71; Kvello, 2012, s. 122-123).

3.3 Utviklingspsykologisk perspektiv

Utviklingspsykologien studerer utviklingen hos mennesket fra før fødselen til alderdom og død. Utviklingspsykologien ser på det tidlige samspillet med sitt miljø i betydning med nervesystemet og erfaringer med sitt miljø. I barndommen skjer det store fysiske og psykologiske forandringer som vil ha betydning for senere utvikling i livet (Tetzchner referert i Håkonsen, 2014, s. 39). Utviklingspsykologien ser blant annet på hvordan nervesystemets modning og blir påvirket av de erfaringene barnet gjør gjennom samspill med andre (Braarud & Nordanger, 2011, s. 968). I en utviklingsmodell skjer utvikling i stadier. For hvert stadium, når nervesystemet er klar for det, tilegner mennesker seg en ny kunnskap. Utvikling i de første leveårene vil ha en avgjørende betydning for de senere årene (Eide-Midtsand, 2010, s. 1099). Noen perioder i livet er viktigere enn andre for utviklingen av spesielle funksjoner, disse periodene kalles for sensitive perioder. Dette er i følge Håkonsen (2014, s. 42) «en periode der barnet er spesielt følsomt for visse typer påvirkninger som er viktige for bestemte psykologiske funksjoner». Når utviklingen skjer i disse sensitive periodene betyr det at barnet er moden for utvikling og dette er bestemt ut ifra arvelig faktorer. Selv om barn i disse sensitive periodene er mer åpen for utvikling av forskjellige funksjoner, skjer ikke utviklingen kun her. Utviklingen kan òg skje utenfor disse sensitive periodene, og det er mulig å påvirke utviklingen av bestemte funksjoner etter disse periodene (Håkonsen, 2014, s. 42-43). Hjernen er bruksavhengig, hvor det er mulig å trene opp de egenskapene som en trenger, mens

egenskaper som en ikke bruker eller trenger blir svekket (Blindheim, 2012, s. 173). All utvikling utover rene modningsprosesser skjer i relasjon til andre mennesker. Det er kvalitetene ved nærhet og omsorg som bestemmer hvordan barnet utvikler seg (Håkonsen, 2014, s. 45-46).

En annen sentral utviklingsoppgave for barn er evnen til selvregulering. Å kunne regulere seg selv er en viktig funksjon for å ha kontroll over emosjoner, oppmerksomhet og atferd (Braarud & Nordanger, 2011, s. 969). Det er omsorgspersonen som har hovedansvaret for regulering hos barnet i tidlig alder slik at barnet utvikler evnene til å regulere seg selv etterhvert (Braarud & Nordanger, 2014, s. 532). Barnets positive samspill med sine relasjoner lærer barnet å kjenne igjen sine behov, skille mellom følelser en besitter og regulere dem (Braarud & Nordanger, 2011, s. 969). En mye brukt modell innenfor forståelsen av utviklingsteori er toleransevinduet. Den blir ofte brukt for å forstå ettervirkningene av traumer (Nordanger & Braarud, 2014, s. 531). Fleksibiliteten til toleransevinduet vil formes etter barnets samspillserfaringer i sine første leveår (Nordanger & Braarud, 2014, s. 531). Toleransevinduet viser spenningen mellom hyperaktivert- og hyporaktivert tilstand. Dersom en er innenfor toleransevinduet vil en være mottakelig for læring, samt er oppmerksomt til stede i situasjoner og relasjoner (Nordanger & Braarud, 2014, s. 531). Med en hyperaktivert tilstand er en over toleransegrensen. I denne tilstanden er en impulsiv, rastløs og har en eksplosiv atferd. Med en hypoaktivert tilstand er en under toleransegrensen. I denne tilstanden er en rammet av nummenhet, fravær av kroppslig følelse og utmattelse (Porges referert i Nordanger & Braarud, 2014 s. 531-532; Blindheim, 2012, s. 181). Å være innenfor grensen i toleransevinduet er det mest optimale for barnet.

For å lettere kunne forstå hvordan regulering og toleransevinduet fungerer er det nyttig å ta med noen av hovedtrekkene i hjernens stressresponssystem (Nordanger & Braarud, 2014, s. 532). Hjernens består av en alarmsentral som registrer potensielle trusler i omgivelsene. I trusselsituasjoner skaper kroppen adrenalin. Dette gjør mennesket i stand til å forsvare seg eller å flykte. Hvis kroppen lever for lenge i alarmberedskap vil det skille ut store mengder kortisol. I potensielt truende situasjoner vil dette være hensiktsmessig. Kortisol bidrar med ekstra energi for å kunne fokusere på den truende hendelsen. Da vil andre kroppslige funksjoner bli satt på vent, som blant annet læring og konsentrasjon (Blindheim, 2012, s. 179). Når kroppen konstant opplever situasjoner som truende vil det ha en negativ effekt på reguleringssystemet. Hjernens alarmsentral vil derfor være i konstant beredskap og vil derfor

ikke klare å ha fokus på andre viktige funksjoner (Ford referert i Nordanger & Braarud, 2014, s. 534). Hos en person med fungerende reguleringsystem vil en forstå det var falsk alarm slik at det er mulig å roe seg når faren er over (Nordanger & Braarud, 2014, s. 533).

4.0 Drøfting

I teoridelen har vi gjort rede for traumeperspektiv, tilknytningsteoretisk perspektiv og utviklingspsykologisk perspektiv. I drøftingen skal vi nå knytte opp disse perspektivene til hvilke konsekvenser barn kan få av å oppleve vold i nære relasjoner. Problemstillingen vår er som følgende: «*Hvilke konsekvenser kan det få for barnet å oppleve vold i nære relasjoner?*». For å svare på problemstillingen deler vi opp drøftingen i to spørsmål. I første del skal vi se på om traumer kan være en konsekvens gjennom å se på forhold i situasjonen og omsorgssituasjonen. I andre del skal vi se på hvilke konsekvenser barn kan få på tilknytningen og utviklingen av å oppleve vold i nære relasjoner.

4.1 Kan traumer hos barn være en konsekvens av å oppleve vold i nære relasjoner?

Vold i nære relasjoner er som nevnt tidligere et alvorlig problem for barn, og det å oppleve vold i hjemmet er en potensielt traumatiserende hendelse (Øverlien, 2012, s. 35). Vold i nære relasjoner skjer som regel i det skjulte, er gjentakende og utøves av en person man er avhengig av og har en relasjon med (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 26). Når barn opplever vold i nære relasjoner er det en form for psykisk vold (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 19). Det blir utført av en person som burde ha utøvd omsorg og kjærighet. En slik krenkelse er et alvorlig brudd på tilliten og påvirker tryggheten i hjemmet (Kyllingmark & Lillevik, 2013, s. 56). I en studie gjort av Ormhaug, Jensen, Hukkelberg, Holt & Egeland (2012) skulle de kartlegge hvor mange av barna som ble henvist til barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) som hadde vært utsatt for traumatiske hendelser, samt hvor mange som strevde med betydelige symptomer på posttraumatisk stress som de kan trenge behandling for. Ormhaug et al. (2012) ønsket også å finne ut hvor mange av de traumatiske hendelsene som var nevnt i henvisningen. Studien tar òg for seg flere potensielle traumatiske hendelser enn bare vold i nære relasjoner. Resultatene viste at 39,1% av utvalget i studien rapporterte ved kartlegging å være vitne til vold i nære relasjoner. 10,9% av disse rapporterte også at dette var den verste traumatiske hendelsen de hadde opplevd. 55% av disse hadde signifikante symptomer på posttraumatisk stress, som gjenopplevelse og unngåelse av

hendelsen og hyperaktivering (Ormhaug et al., 2012). Dette gir en indikasjon på at det er flere barn og unge henvist til BUP som har traumesymptomer etter å ha opplevd vold i nære relasjoner. Potensielt traumatiske hendelser vil oppleves som intense og skremmende, samt gi en sterk psykisk påkjenning. Traume er ikke hendelsen i seg selv, men påvirkningen en hendelse kan ha på et individ i etterkant av en potensielt traumatiserende hendelse. Det er en større sannsynlighet for å bli traumatisert når hendelsene er gjentatte, skjer under utvikling og i barnets omsorgssystem (Van der Kolk, Felitti et al. referert i Blindheim, 2012, s. 169). Barn som er under utvikling er i en sårbar fase, spesielt i de sensitive periodene. Å oppleve traumatiske hendelser i disse periodene kan derfor være potensielt mer skadelig (Nordanger & Braarud, 2014, s. 531). Når barn opplever flere traumatiske hendelser etter hverandre i nær tid, kan sårbarheten og forventningen om flere katastrofer bli stor. Barn kan da konstant over lengre tid forvente at noe fælt kan skje igjen. For barn som opplever vold i hjemmet er sjansene store for å oppleve vold igjen i nær fremtid. Dette bekrefter hva de har fryktet og ventet på (Dyregrov, 2010, s. 25). Hverdagen til barnet blir dermed preget av de potensielt traumatiske hendelsene. Dette kan føre til komplekse traumer. De kjennetegnes av at det er gjentatte og skjer over lengre tid, samt mange av de traumatiske hendelsene skjer i sosiale relasjoner. Ut i fra dette kan vi se at vold i nære relasjoner kan sees som et komplekst traume (Ford & Courtois referert i Braarud & Nordanger, 2011, s. 968).

Barn opplever og reagerer på volden på svært forskjellig måter. Voldsepisodene er derfor svært subjektiv (Van der Hart, Nijenhuis & Steele referert i Blindheim, 2011, s. 77; Øverlien, 2012, s. 27). Det er forhold hos barnet, forhold i situasjonen og forhold ved omsorgsmiljøet som vil ha innvirkning på hvordan barnet opplever og reagerer på volden. Dette vil ha en betydning for om barn blir traumatisert eller ikke (Dyregrov, 2010, s. 88; Øverlien, 2012, s. 89). Vi har valgt å fokusere på forhold ved situasjonen og omsorgsmiljøet. Det første forholdet vi vil se på er forhold i situasjonen. Her vil vi se på er hvor godt forberedt barnet er, hvilke varsler barnet fikk i forkant av volden samt alvorlighetsgraden. Barn som opplever vold i nære relasjoner kan være forberedt på at volden skal skje, ved at den latente volden er alltid til stede. I en studie gjort av Øverlien (2012) intervjuer hun 25 barn og ungdom på krisesenter. Studien handler om barn som opplever vold i hjemmet, og hvordan disse barna utvikler strategier for å sikre seg selv og sin familie både før, under og etter voldsepisodene. Studien er bygget på barnas egen forståelse av volden og deres subjektive opplevelse. I intervjuene finner Øverlien (2012, s. 109) blant annet at barn som opplever vold i hjemmet plukker opp signaler før voldsepisodene finner sted. Dette er signaler som atferd hos far,

endret toneleie og endret samspill mellom mor og far. Aschjem, Sanna & Steinsvåg (2011) har erfart fra hjelpearbeid og barnevernet at kvinnene sin hverdag er preget av at en venter på at volden skal komme. Stemningen er anspent og kvinnene er forsiktige samtidig som de passer på at barna er det samme (s. 34). Flere barn er òg redde for at moren skal drept. Det er ikke bare under voldsepisoder barn kan være redde. Barn tror av og til de vet hva som kommer til å skje. Fantasien skaper ofte bilder som ikke er virkelige. Dette gjør at barnet har konstant frykt i kroppen.

Uroen for volden, eller trusler om vold, kan oppleves som vanskeligere enn selve voldsepisodene (Øverlien, 2012, s. 91). Som nevnt tidligere er latent vold noe som virker i kraft av sin mulighet. For mange er denne latente volden verre enn den fysiske volden fordi en alltid sitter med en uro i kroppen om når det skjer igjen (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 25). Det er den latente og psykiske volden som barn opplever i hjemmet som blant annet er med på å skremme barnet. Dette kan føre til større sannsynlighet for traumer hos barn. Det er på den andre siden en fordel at barnet er forberedt på at volden skal skje. Barnet får da tid til å legge strategier og planer for hvordan eventuelt roe ned situasjonen (Øverlien, 2012, s. 108-109). Når barnet får et visst varsel om at volden skal skje kan de få en viss kontroll over situasjonen (Dyregrov, 2010, s. 35). Selv om barnet kan føle å ha en viss kontroll over situasjonen i forkant kan dette fort endre seg under voldsepisodene. Dersom barnet blir bevisst blir holdt utenfor voldshendelsene vil dette eventuelt være mer skremmende enn å se fysiske volden skje. Dette er fordi barnet ikke vet hva som skjer med moren og fantasien kan som nevnt tidligere skape skumlere bilder enn virkeligheten (Øverlien, 2012, s. 121).

Et annet forhold ved situasjonen er alvorlighetsgraden av voldshendelsen. Dyregrov (2010, s. 88) hevder at eksponeringen for sterke sanseinntrykk, alvorlighetsgraden av volden og grad av trussel for liv har noe å si for om barn får traumereaksjoner. I en studie gjennomført av Fusco & Fantuzzi (2009) ser de på barns eksponering for vold i nære relasjoner og barns involvering i hendelsene. Funnene i studien ble rapportert av politibetjenter som ankom husene hvor det var blitt meldt om husbråk. I 43% av disse ble det rapportert om barn i husholdningen. Av disse igjen fant de at 95% av barna hjemme når volden pågikk. Det var 22% som kun hørte volden og 4% som kun så volden. Derimot var det 60% av barna som både så og hørte volden. Resten av barna ble ikke direkte eksponert for volden (s. 252). Dette viser at eksponering for vold er relativt høy, og mange barn er tett på voldshendelsene.

Traumatiske hendelser hvor barn eksponeres for volden innebærer ofte derfor sterke sanseintrykk (Dyregrov, 2010, s. 27). I Fusco & Fantuzzi (2009, s. 250) finner de at når barn er tilstede under voldsepisodene er det større sannsynlighet at volden har en høyere alvorlighetsgrad. Selv når barnet ikke er direkte i voldssituasjonen vil en bli eksponert for sterke sanseintrykk. Øverlien & Hydèn referert i Øverlien (2012) forteller om at barn har fortalt at lyden av vold er problematisk. I den tidligere omtalte studien av Øverlien (2012) har også barn fortalt om at de våkner på natten av lyden av vold. Barna opplever lydene av vold som ekstra skremmende fordi det i kombinasjon med at de er trøtte og det er mørkt (s. 69). I Øverlien (2012, s. 121) forteller et av barna i studien at det er angstskapende å høre hvordan moren blir slått uten å kunne gjøre noe med det. I studien til Fusco & Fantuzzi (2009, s. 250) finner de videre at omsorgspersonene ofte rapporterte om at barnet deres lå sov og derfor ikke fikk vite om volden. I samme studie forteller de samme barna om sterke, detaljerte minner av volden. Dette viser et bilde om at omsorgspersonene ofte tror at barna deres ikke får med seg voldshendelsene. En ser ut i fra dette at barn som opplever vold i hjemmet kan bli like eksponert for volden selv om de ikke er til stede i selve situasjonen.

En annen faktor er om barnet griper fysisk inn i situasjonen. Dersom vold mot mor er alvorlig er det større sannsynlighet for at barnet griper inn for å avverge volden. Når barnet griper inn er eksponeringen for sterke sanseintrykk høyt til stede. Sterke sanseintrykk hos barn kan sitte i minnene i lang tid (Dyregrov, 2010, s. 28). Når barnet griper inn i situasjonen vil sannsynligheten bli høy for at barnet selv blir fysisk skadet (Øverlien, 2012, s. 45).

Voldsutøver kan bruke barnet for å skade og true moren ytterligere. I en amerikansk studie gjennomført av McCloskey (referert i Øverlien, 2012, s. 45) kommer det frem at 65% av mennene truet med å skade barna for å utøve vold mot mor. Dette kan være med å skremme barn ytterligere og grad av trussel for liv vil være høyere. Ut i fra disse faktorene kan vi se at alvorlighetsgraden av hendelsene kan være et forhold som er med på å øke sjansen for traumer hos barn.

Et annet forhold vi vil se nærmere på er omsorgsmiljøet. Dyregrov (2010, s. 90) understreker at familiemedlemmer kan utføre traumatiserende handlinger. Vold i familien kan være en av de forholdene som øker muligheten for traumatisering. Dersom et barn opplever noe som kan være definert som en traumatisk hendelse er det ikke slik at barnet blir automatisk traumatisert. Det er hvordan barnet reagerer i etterkant av hendelsene som avgjør om det blir et traume eller ei (Van der Hart, Nijenhuis & Steele refert i Blindheim, 2011, s. 77). Hvordan

et barn bearbeider potensielle traumatiske hendelser avhenger av hvilken kapasitet barnet har til å integrere disse hendelsene. Det handler om individets evne til å sette sammen det som har skjedd for å skape en forståelse av det en har opplevd slik en er klar over hvordan det påvirker ens og andres liv (Blindheim, 2011, s. 77; Van der Hart et al. referert i Blindheim, 2012, s. 169). Hvilken evne omsorgspersonene har til å hjelpe barnet med bearbeiding av disse sterke sanseinntrykkene er også av en betydning. Et barn har ikke fullstendig utviklet en slik evne og trenger støtte og regulering fra sin omsorgsperson (Nordanger & Braarud, 2014, s. 532). Noe som blant annet kan påvirke foreldrene i å gi denne støtten og reguleringen er hvordan foreldrene selv forholder seg i situasjonen. Dersom foreldrene er svært urolige og utrygge i potensielt traumatiske hendelser kan det oppleves som mer traumatisk for barnet (Dyregrov, 2010, s. 14).

Fra arbeid i krigssituasjoner erfarer Dyregrov (2010, s. 88) at barn ofte rapporterer om engstelse om foreldrene viste stor bekymring, overreagerte eller foreldrene var ute av stand til å foreta seg noe. Dette er fordi barn opplever det som skremmende når voksne er bekymret, ukontrollerte og uorganiserte. Når det er snakk om situasjoner som vold kan det være at omsorgspersonene ikke klarer å forholde seg rolige og trygge. Da kan muligheten til å støtte barnet være svekket og sjansene for traumatisering er større. På den andre siden kan mor holde seg rolig i en voldssituasjon. Dersom barnet opplever en traumatisk hendelse hvor foreldrene forholder seg rolige og trygge, kan hendelsen oppleves kun som stressfylt (Dyregrov, 2010, s. 14). Videre forteller Dyregrov (2010, s. 89) at når foreldre i krigssituasjoner oppfører seg rolig og samlet i situasjonen, blir barnas engstelse dempet både i og etter situasjonen. Både vold i nære relasjoner og krigssituasjoner er potensielle traumatiske hendelser som er skremmende og gir sterke inntrykk hos barn. Vi kan derfor ut i fra dette overføre disse funnene i krigssituasjoner til vold i nære relasjoner. Det kan på dette grunnlaget være vanskelig for barn å bearbeide potensielle traumatiske hendelser når far er den utløsende faktoren for traumene, og mor ikke er i emosjonell stand til å hjelpe med å bearbeide de sterke sanseinntrykkene. I Mullender et al. referert i Øverlien (2012, s. 140) sin studie fant de at bare halvparten av barna i studien hadde snakket med moren sin om volden. Dette kan gi indikasjoner på at halvparten av disse barna ikke får snakket og bearbeidet de potensielt traumatiske opplevelsene. Mange barn lider av plager som følge av traumer uten å kunne fortelle voksne om det (Dyregrov, 2010, s. 28). At barn ikke får bearbeidet de traumatiske hendelsene vil gjøre sannsynligheten for å bli traumatisert større. Dette er fordi å kunne bearbeide traumer handler om å kunne mestre en situasjon. Når et barn lever i en

situasjon hvor bearbeiding ikke er mulig vil ikke dette la seg gjøre (Dyregrov, 2010, s. 86). Vi ser at graden av omsorg og støtte fra foreldre og familie er svært viktig for å komme seg gjennom tiden under og etter potensielle traumatiske hendelser (Dyregrov, 2010, s. 90). For å kunne mestre hverdagen etter et traume tar barn i bruk ulike strategier. Barn trenger derfor hjelp og støtte fra omsorgspersoner da integreringskapasiteten er svakere fordi de fremdeles er under utvikling (Van der Hart, Nijenhuis & Steele referert i Blindheim, 2011, s. 77). Uten denne støtten flykter barn som opplever komplekse traumer inn i destruktive strategier. Dette gjør de for å håndtere situasjonen, men er ikke hensiktsmessig i over lengre tid (Dyregrov, 2010, s. 87). Desorganiserte barn er som sett tidligere i en kaotisk situasjon hvor de ikke har en bestemt måte å forholde seg på. Dette vil gjøre det ytterligere utfordrende for de å bearbeide eller forholde seg til situasjonen.

Det å oppleve vold i hjemmet er en skremmende og alvorlig situasjon som ikke gir gode oppvekstvilkår, men det betyr nødvendigvis ikke at et barn får komplekse traumer. Ut i fra dette kan vi ikke sette likhetstegn mellom barn som opplever vold i nære relasjoner og traumer, men vi kan se at barn som opplever vold i nære relasjoner har en større sannsynlighet for å bli traumatisert av å leve i slike omstendigheter. Konsekvensen av å oppleve vold i nære relasjoner kan derfor være at barn får traumer. Dette kan en se gjennom hvilke forhold det er ved situasjonen og omsorgsmiljøet som spiller inn for å kunne si om et barn blir traumatisert eller ikke (Dyregrov, 2010, s. 88-90). Faktorer som å være forberedt, varsling av hendelsen, alvorlighetsgrad og omsorgsmiljø er alle forhold som virker inn. For at det skal bli et traume må en vise reaksjoner etter hendelsene. Dette kan være angstreaksjoner, ansentheth, hjelpeløshet og søvnproblemer (Blindheim, 2011, s. 77-78). Konsekvensene av traumer kan òg vise seg i form av aggressiv- og selvdestruktiv atferd, konsentrasjons- og hukommelsesvansker og problemer i tilknytningen med andre (Blindheim, 2011, s. 75). Dette vil vi nå se nærmere på gjennom tilknytningen og utviklingen.

4.2 Kan det å oppleve vold i nære relasjoner få konsekvenser for tilknytning og utvikling hos barn?

Ovenfor har vi sett på om barn som opplever vold i nære relasjoner kan få som konsekvens å bli traumatisert. Nå vil vi gå videre inn på om det kan være andre konsekvenser for barn av å oppleve vold i nære relasjoner. Vi skal se nærmere på tilknytningsteori og utviklingspsykologi. De er gjensidig avhengig av hverandre og vi vil derfor se begrepene i lys

av hverandre. Som nevnt i teoridelen er barndommen er en spesiell periode fordi det skjer store fysiske og psykologiske forandringer (Tetzchner referert i Håkonsen, 2014, s. 39). Barn under utvikling er derfor mer sårbare for belastninger enn voksne (Kyllingmark og Lillevik, 2013, s. 56). Det er i de første årene barnet etablerer sine første relasjoner og begynner utviklingen mot å regulere egen atferd og følelser (Braarud, 2012, s. 153). Når barn da lever i skadelige miljø over lengre tid er det en større sannsynlighet for å få negative konsekvenser på tilknytningen og utviklingen. Disse henger tett sammen fordi de er funksjoner av hverandre (Braarud & Nordanger, 2011, s. 968). Barn benytter som nevnt i teorien tilknytningsatferd for å oppnå nærhet med sine omsorgspersoner. Hvordan omsorgspersonene responderer på tilknytningsatferden vil påvirke tilknytningkvaliteten (Håkonsen, 2014, s. 47). Hvilken tilknytningkvalitet det er mellom omsorgsperson og barnet vil ha innvirkninger på utviklingen til barnet. Det vil si hvordan barnet blir møtt på har en avgjørende betydning for hvordan barnet utvikler seg (Braarud & Nordanger, 2011, s. 968). Kvaliteten på tilknytningen er individuell og de erfaringer et barn gjør i samspillet med omsorgspersonen påvirker denne kvaliteten (Torsteinson, 2011, s. 67). Dette utvikles allerede gradvis fra fødselen av (Dyregrov, 2010, s. 25). Som nevnt tidligere avhenger kvaliteten av om at det finnes omsorgspersoner som kan svare på barnets behov og være emosjonelt tilstede. Det er denne atferden som hjelper til omsorgspersoner med å etablere tilknytningen mellom de. Ved å være emosjonelt tilgjengelig, forutsigbare og tolke barnets signaler kan barnet oppleve tilknytningen som god (Håkonsen, 2014, s. 46-47; Blindheim, 2012, s. 173).

4.2.1 Tilknytning

Foreldre som er trygge i sitt tilknytningsmønster er positive, forutsigbare og støtter barnets utvikling (Kvello, 2012, s. 122). Gjennom tilknytningen får barnet forventninger til sitt samspill med sine omsorgspersoner. Forventningene blir automatisert til indre arbeidsmodeller som sier noe om hvordan barnet forventer å bli møtt i ulike situasjoner av sin omsorgsperson (Bretherton referert i Braarud & Nordanger, 2011, s. 969). Dersom omsorgspersonene er trygge i sitt tilknytningsmønster vil barnet intuitivt vite at det kommer til å bli møtt på sine behov og tilknytningsatferden vil respondere etter dette. Når familien er i en belastende situasjon, som vold i nære relasjoner, kan dette påvirke deres tilknytningkvalitet og redusere omsorgspersonene sin kapasitet til å være emosjonelt til stede (Killèn, 2007, s. 72). Barn som opplever vold i nære relasjoner kan ha ulike tilknytningsmønstre som trygg, unnvikende, ambivalent og desorganisert tilknytning. Hos

barn som opplever vold ser en oftest et desorganisert tilknytningsmønster. Blindheim (2012, s. 186) skriver at sammenhengen mellom traumatisering og desorganisert tilknytning ser ut til å være svært høy. Det er likevel ikke slik at alle barn som opplever vold i nære relasjoner utvikler et desorganisert mønster. I følge Carlson referert i Blindheim (2012, s. 186) viser en studie at over 80 % av barna i studien som opplever vold og seksuelle overgrep av sine omsorgsgivere, utvikler desorganisert tilknytningsmønster. Som nevnt tidligere har barn med en desorganisert tilknytning ingen samlet strategi for hvordan de skal håndtere stressende situasjoner. Tilknytningsatferden til barn som har et desorganisert tilknytningsmønster kan være vekslende. Barnet vil først prøve å få oppmerksomhet av mor, men hvis mor ikke responderer vil barnet bryte ut i gråt og skriking. Dersom mor fremdeles ikke reagerer vil barnet trekke seg tilbake og bli passivt (Braarud & Nordanger, 2011, s. 969). Dette vil påvirke evnen til selvregulering hos barn. Dette vil vi se nærmere på i punkt 4.2.2.

Barn som vokser opp med vold i hjemmet opplever at omsorgspersonenes atferd kan være svært skiftende under og etter voldsepisodene (Kvello, 2012, s. 122). Far kan oppleves som skremmende og farlig både under og etter hendelsene. Etter voldsepisodene kan far forholde seg som at det aldri skjedde, samtidig kan han ved å prøve å rettferdiggjøre for voldshandlingen ved å kjøpe gaver eller være ekstra grei (Bersvendsen & Hauge, 2018, s. 105-106). Selv om far prøver å rettferdiggjøre seg selv etter voldsepisodene, forteller 9 av 25 barn i Øverlien (2012, s. 91) i sin studie at de ikke husker noen gode stunder sammen med far. Han kan bli sett på som skremmende og farlig til tross for de gode gjerningene i etterkant av volden. Den latente volden vil med andre ord alltid være tilstede i barna. Som nevnt tidligere har vold i nære relasjoner et forhold mellom frykt og kjærlighet. En far skal i utgangspunktet være en kilde til beskyttelse og trøst, men når han er den som utøver volden vil han istedenfor utgjøre en stor trussel og fare. Trolig er det denne frykten for far som gjør at barnet ikke klarer å ha en samlet strategi i tilknytningen og utvikler et desorganisert tilknytningsmønster (Lyons-Ruth referert i Torsteinson 2011, s. 72).

Som nevnt tidligere kan mor på den andre siden under voldsepisodene være skremt og sårbar. Når mor er skremt vil barn bli mer engstelige og redde (Dyregrov, 2010, s. 88). Samtidig kan det å leve lenge i slike potensielle traumatiske situasjoner være med på å redusere egenverd hos mor (Justis-og beredskapsdepartementet, 2013, s. 26-27). Etter voldsepisodene kan mor være nedbrutt av hendelsen og føle både skyld og skam. En slik nedbryting kan påvirke hvor tilgjengelig den voldsutsatte forelderen er for barnet etter voldsepisodene. Barnet kan da få en

parentifisert rolle overfor mor dersom hun ikke klarer å ivareta omsorgen for barnet, som betyr at rollene blir reversert. Å ha en slik rolle er vanlig for barn med et desorganisert tilknytningsmønster. Barnet kan ta en omsorgsgivende-kjærlig rolle hvor barnet trøster, steller og lytter til mors problemer (Kvillo, 2012, s. 123). Når barnet har en slik rolle vil det bety at mor er lite emosjonelt tilstedeværende for barnet. Det kan være svært destruktivt når barn får en slik parentifisert rolle som ikke står i forhold til barnets alder og modenhet. Øverlien (2012, s. 139-140) fant i sin studie at flere av barna trøstet sin mor etter en voldsepisode. Mange av barna forteller at mødrene ikke ga noe trøst, men at barna så på det som deres oppgave å gjøre det. Når barn får denne typen tilknytningsmønster vil dette få konsekvenser for hvordan barnet i senere alder kan få vanskeligheter med å danne gode, tillitsfulle relasjoner med andre (Blindheim, 2012, s. 186).

Det er derimot ikke determinert at barn må utvikle desorganisert tilknytningsmønster av å oppleve vold i nære relasjoner. Hvilket tilknytningsmønster barnet kan ha med sine omsorgspersoner vil blant annet avhenge av barnets temperament og personlighet. Barnets temperament er i en stor grad bestemt av arv. Temperament er viktig å forstå for å kunne belyse hvorfor barn utvikler seg forskjellig (Håkonsen, 2014, s. 49). Amirkhan et al. referert i Dyregrov (2010, s. 89) viser til forskning som sier at utadvendte barn ser ut til å håndtere kritiske situasjoner bedre enn innadvendte barn. Dette kommer av at utadvendte barn er i stand til å bruke nettverket sitt og hente støtte fra dem. En annen grunn kan være at utadvendte barn er preget av optimisme på livet og bedre pågangsmot til å stå i belastninger. Samtidig er temperament alene ikke en god nok forklaring på ulikheten i utviklingen, men det kan ha en påvirkning på hvordan barn ser på situasjonen. Temperament må også sees i en sammenheng av sosiale relasjoner (Håkonsen, 2014, s. 49). En annen faktor som ikke determinerer om et barn utvikler et slikt tilknytningsmønster er hvordan mor forholder emosjonelt seg under voldsepisodene. Dersom mor er trygg og rolig under voldsepisodene vil det være lettere for henne i etterkant å være emosjonelt tilstedeværende for barnet. Forskning viser òg at enkelte voldsutsatte er i bedre stand enn andre til å ivareta barnets emosjonelle behov etter at volden har rammet familien (Torsteinson, 2011, s. 67). Dette har å gjøre med om mor i utgangspunktet er en trygg eller utrygg forelder, samt hvilke egne omsorgsopplevelser hun har hatt i sin oppvekst (Torsteinson, 2011, s. 67; Killèn, 2007, s. 53). Dette vil gjør prognosen for å opprette et godt tilknytningsmønster bedre.

Når far og mor er vekslende i atferden vil det kunne være vanskelig for barnet å forstå hva en kan forvente av sine omsorgspersoner. De indre arbeidsmodeller hos et barn er et resultat av deres tilknytningsmønster. Hos et barn med desorganisert tilknytningsmønster vil de indre arbeidsmodellene intuitivt ikke vite hvordan omsorgspersonene vil reagere og hvordan en skal forholde seg til dem. Disse arbeidsmodellene kan være uorganiserte, ved at de blir fremmede for seg selv i vanskelige situasjoner samt lite emosjonelt tilgjengelig andre (Kvelling, 2012, s. 121-123). De indre arbeidsmodellene vil i senere alder vise seg i andre relasjoner. Barn med desorganisert tilknytningsmønster kan få vansker med å med å bygge nære relasjoner med andre. Ved å forsøke å knytte relasjonelle bånd vil frykt for nærhet ta overhånd og det logiske blir å ta avstand. Etterfulgt kommer en følelse av ensomhet og en vil deretter begynne på nytt å bygge relasjoner igjen (Blindheim, 2012, s. 186). Dette er destruktivt for barnets følelsesmessige og sosiale utvikling fordi en ikke får knyttet stabile sosiale relasjoner til andre.

4.2.2 Utvikling

For å kunne se på om barn som opplever vold i nære relasjoner kan få konsekvenser i sosio-emosjonelle utviklingen vil vi se nærmere på selvregulering og toleransevinduet. I barnets første leveår er som nevnt tilknytning nødvendig for overlevelse. Dette skjer gjennom at omsorgspersonene andre-regulerer barnet. Selvregulering er en viktig funksjon for å ha kontroll over emosjoner, oppmerksomhet og atferd og har en avgjørende betydning for utviklingen (Braarud & Nordanger, 2011, s. 969; Nordanger & Braarud, 2014, s. 532). Karterud referert i Håkonsen (2014, s. 47) hevder at god følelsesregulering er en grunnleggende sosial egenskap fordi det hjelper oss til å møte følelsesmessige belastninger. Det er omsorgspersonene sin primære omsorgsoppgave å andre-regulere barnet og holde det innenfor toleransevinduet. Etter hvert som barnet blir eldre begynner det å utvikle ferdigheter og strategier som er nødvendige for å takle ulike utfordringer (Gunnar & Donzella referert i Braarud, 2012, s. 154). De må lære seg å kjenne igjen og forklare hva de føler, samt ha metoder for å holde disse følelsene innenfor toleransevinduet. Dette må de samtidig lære å tolke i møte med andre og seg selv. Det er en naturlig reaksjon å reagere med frykt og angst på skadelige omgivelser (Dyregrov, 2010, s. 87). Derimot kan det være skadelig om denne frykten og angsten er vedvarende. Dersom barnet opplever mange stressfylte situasjoner uten å få regulering fra omsorgspersonene vil barnet ikke klare å regulere seg selv i senere alder. Vold i nære relasjoner kan forstyrre denne utviklingen av

reguleringen (Nordanger & Braarud, 2014, s. 532, 534). Å tolke sine egne følelser i seg selv er en viktig funksjon for å kjenne igjen sine behov. For å kunne regulere sine følelser er en nødt å kjenne igjen hva en føler på for å holde seg følelsesmessig stabil. Hvis barnet ikke klarer å tolke hva som skjer kan en benytte seg av destruktive handlinger for å komme til et følelsesmessig stabilt nivå (Skårderud & Sommerfeldt referert i Nordanger & Braarud, 2014, s. 535).

Selvreguleringen har en naturlig sammenheng med toleransevinduet. Den ser som tidligere nevnt på den aktiveringen som er optimal for et individ. Det er i denne sonen vi lærer lettest og hvor vi er mest oppmerksomt til stede i situasjoner og relasjoner. Når man er utenfor denne sonen er en enten i en hyper- eller hypoaktivert tilstand. Toleransevinduet sin fleksibilitet formes etter blant annet barnets samspillserfaringer i sine første leveår (Nordanger & Braarud, 2014, s. 532). Grensene for når man blir hyper- eller hypoaktivert varierer hos den enkelte og blir påvirket av erfaringer og emosjonell tilstand. Det å oppleve vold i nære relasjoner kan være en negativ erfaring. I tillegg kan den emosjonelle tilstanden hos barn kan være svekket blant annet grunnet frykt. Dette er faktorer som påvirker grensen for toleransevinduet.

En annen faktor som påvirker grensene i toleransevinduet er sosial kontekst. Dersom barnet har trygge omsorgspersoner vil de kunne tåle mer før de svinger mellom over- og underaktivering, men dersom de har skremmende eller utilgjengelige omsorgspersoner vil de ikke tåle like mye (Siegel referert i Nordanger & Braarud, 2014, s. 532). Barn som opplever traumatiske hendelser som vold kan ha et smalere toleransevindu enn andre barn, og det skal lite stress til for å bli aktivert. De bruker derfor mye av sin tid til å enten være hyper- eller hypoaktivert (Nordanger & Braarud, 2014, s. 534-535). Dette kan en se hos barn som er desorganiserte som har et uorganisert tilknytningsmønster. Disse barna kan svinge raskt mellom en over- og underaktivering som gir ofte et uforståelig og vekslende atferdsmønster (Kvello, 2012, s. 121; Torsteinson, 2012, s. 67-68). Over- og underaktiveringen kommer til uttrykk ved impulsivitet, rastløshet og eksplosiv atferd på den ene siden, samt nummenhet, fravær av kroppslig følelse og utmattelse på den andre siden (Porges referert i Nordanger & Braarud, 2014 s. 531-532; Blindheim, 2012, s. 181). For mange barn som opplever vold i nære relasjoner vil derfor evnen til selvregulering være svekket grunnet omsorgspersonenes mangel på andre-regulering. Når barn opplever stress vil barnet ha vanskeligheter med å være innenfor toleransevinduet over lengre tid.

Vi skal nå se nærmere på hvordan hjernens stressresponser er hos barn som opplever vold for å forstå hvordan toleransevinduet blir påvirket gjennom stress. Nils Eide-Midsand referert i Braarud & Nordanger (2011, s. 970) sier barn som opplever vold er i en alarmberedskap hvor fokuset ligger på å overleve. Den latente volden gjør at barnet alltid er i konstant beredskap. Dette innebærer at alarmberedskapen til hjernen blir overstimulert, mens andre deler av hjernen som knytter sammen forståelse til det vi gjør og det som skjer, føler og opplever blir understimulert og underutviklet (Ford, referert i Braarud & Nordanger, 2011, s. 970). Den sosio-emosjonelle utviklingen settes med andre ord på vent fordi det er andre funksjoner i kroppen som spiller en viktigere rolle under de stressende situasjonene enn konsentrasjon og læring (Blindheim, 2012, s. 179). Barn i disse belastende situasjonene kan dermed produsere mer kortisol enn andre barn som ikke opplever dette. Blindheim (2012, s. 180) refererer til flere studier som viser at barn med en utrygg tilknytning til sine omsorgspersoner skiller ut større mengder kortisol under stressende situasjoner enn barn med en trygg tilknytning.

Som nevnt er dette fordi barn med dårlig tilknytningskvalitet ikke får ivaretatt sine behov gjennom sine omsorgspersoner. De får dermed ikke støtte og stimuli til å utvikle selvreguleringen. Barn med desorganisert tilknytningsmønster vil derfor ha lenger og mer intens periode med stress (Torsteinson, 2011, s. 71-72). Dette er fordi ikke har en organisert strategi for hvordan håndtere stressende situasjoner. Disse barna kan ha vanskeligheter med å håndtere skremmende situasjoner og regulere sine følelser (Dyregrov, 2010, s. 63). Høy produksjon av kortisol vil være med på å svekke denne evnen til selvregulering (Ford referert i Nordanger og Braarud, 2014, s. 533). Gunnar & Quevedo referert i Dyregrov (2010, s. 40) har konkludert i sin forskning at hyppig aktivering av stress uten å få støtte av omsorgspersoner kan gi varige endringer i hjernens struktur. Dette kan vises gjennom barnets emosjonelle og kognitive prosesser, som f.eks. hvordan de ser på ulike hendelser, mennesker eller håndtering av oppgaver.

Når disse endringene i hjernestrukturen skjer i de sensitive periodene i utviklingen til barnet er det av større betydning. De sensitive periodene er viktig for barn for å utvikle bestemte psykologiske funksjoner. Når potensielt traumatiske hendelser oppstår når barnet er modent for å utvikle en bestemt funksjon kan dette påvirke utfallet. Et eksempel på en sensitiv periode er etablering av grunnleggende trygghet og tillit som skjer i løpet av barnets første leveår. Dersom barnet opplever vold i nære relasjoner vil denne etableringen av tillit og trygghet svekkes. Utviklingen skjer derimot ikke bare i de sensitive periodene og det er mulig å

påvirke og stimulere bestemte funksjoner utover dette (Håkonsen, 2014, s. 42-43). Hjernen er bruksavhengig og former seg etter hvordan den blir brukt. Dette gjør hjernen plastisk. Det er derfor mulig å trene opp de egenskapene og ferdighetene som barnet ikke har fått stimulert (Blindheim, 2012, s. 173). Det vil derimot kreve lengre tid og høyere intensitet i påvirkningen hvis barnet skal klare å rette opp i utviklingen (Tetzchner referert i Håkonsen, 2014, s. 43). Siden hjernen er plastisk kan toleransevinduet bli større og barnet får bedre evne til selvregulering. Dette gjøres gjennom gode samspillserfaringer. Dersom omsorgspersoner eller andre kan mobilisere barnet er det mulig at toleransevinduet vil kunne utvide seg litt etter litt (Nordanger & Braarud, 2014, s. 532). Når dette skjer vil barnets hyper- og hypoaktivering være mindre skiftende, samt barnets regulering vil være innenfor toleransevinduet. Ved å mobilisere barnet kan en rette opp i en del av de tilknytning- og utviklingsmessige konsekvensene barnet kan få av å oppleve vold i nære relasjoner.

5.0 Avslutning

Formålet med denne litteraturstudien var å se på problemstillingen «*Hvilke konsekvenser kan det få for barn å oppleve vold i nære relasjoner?*». Omfanget av barn som blir rammet av vold i nære relasjoner er stort og disse barna lever i en alvorlig og preget hverdag. Det er forholdet mellom kjærlighet og vold som gjør det så alvorlig. Vold som utøves mot mor skjer i barnets nærmeste omsorgsmiljø. Når vold utøves av en person er glad i og dette påvirker barnets trygghet (Kyllingmark & Lillevik, 2013, s. 56). Å oppleve vold i nær relasjon kan derfor være en potensielt traumatiserende hendelse. Hvordan barnet opplever de potensielt traumatiske hendelsene vil være subjektiv. Blant annet er det forhold ved situasjonen og omsorgsmiljøet som har betydning for om et barn blir traumatisert av å oppleve vold i nære relasjoner (Dyregrov, 2010, s. 88). Konsekvensene kan komme til uttrykk gjennom angstreaksjoner, anspenhet, hjelpeløshet, søvnproblemer og konsentrasjon- og hukommelsesvansker (Blindheim, 2011, s. 77-78). I følge tilknytningsteoretisk perspektiv vil omsorgspersonenes respons på barnets behov være avgjørende hvor hvilken tilknytningskvalitet barnet har. Når far er voldelig mot mor i hjemmet vil barn være i konstant alarmberedskap grunnet latent vold. Dette går utover viktige psykologiske funksjoner hos barnet. Barn som opplever vold i nære relasjoner kan ha som konsekvens å utvikle et desorganisert tilknytningsmønster. Et slikt tilknytningsmønster vil vise seg gjennom svakt selvbilde og selvfølelse, angst og depresjon samt eksplosiv aggressiv atferd. Hvilken indre arbeidsmodell barnet får etter tilknytningen hos omsorgspersonene vil påvirke hva barnet kan

forvente av sine omsorgspersoner. Disse arbeidsmodellene vil i senere alder komme til syne hos barnet når de skal knytte relasjonelle forhold til andre. Vold i nære relasjoner kan også få konsekvenser på barnets følelsesmessige og sosiale utvikling. Dette kan sees gjennom skjevutvikling, som f.eks. barnets evne til å regulere seg selv og gjennom toleransevinduet. Barn som opplever vold i nære relasjoner kan ha som konsekvens vanskeligheter med å regulere seg selv. Dette kommer av et smalt toleransevindu. Barn med et smalt toleransevindu vil svinge konstant mellom utagering, uro, og aggresjon på den ene siden, og nedstemthet, nummenhet og fravær av kroppslig følelser på den andre siden. Grunnet smalt toleransevindu og manglende emosjonelt støttende omsorgspersonen kan vi se at evnen til å regulere seg selv vil være svekket.

Det er derimot ikke nødvendigvis slik at det å oppleve vold i nære relasjoner vil få konsekvenser. Forholdene rundt situasjonen, tilknytningskvaliteten og de sensitive periodene vil ha betydning for utfallet. Hvordan barn opplever og reagerer på voldsepisodene er svært subjektiv, konsekvensene vil derfor være deretter. På grunnlag av funnene ser vi at kunnskap om barn som opplever vold i nære relasjoner er viktig. Sosialarbeideren må fortsette å arbeide på feltet for å belyse hvor alvorlig situasjonen er for et barn. Sosialarbeideren skal også arbeide for at den enkelte skal få gode levekår og en så god livskvalitet som mulig (FO, 2019, s. 5). Derfor er det viktig at sosialarbeideren har kunnskap om feltet for å fortsette å hjelpe barn i utsatte posisjoner. Dette er fordi vi ser at konsekvensene av å oppleve slike potensielt traumatiske hendelser kan få alvorlige konsekvenser for barn.

6.0 Referanseliste

- Aschjem, Ø., Sanna, W.T. & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Èn familie, mange virkeligheter. I P.Ø. Steinsvåg & U. Heltne. *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 28-40). Oslo: Universitetsforlaget.
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Braarud, H. (2012). Kunnskap om små barns utvikling med tanke på kompenserende tiltak iverksatt av barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 3, 152-167
https://www.idunn.no/tnb/2012/03/kunnskap_om_sm_barns_utvikling_med_tanke_p_kompenserende
- Braarud, H. & Nordanger, D. (2011). Kompleks traumatisering hos barn: En utviklingspsykologisk forståelse. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 10, 968-972.
<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2011/10/kompleks-traumatisering-hos-barn-en-utviklingspsykologisk-forstaelse?fbclid=IwAR20IOyoEKD1UjUMrAkrAfvSYPn311h-GPTPbCRZWj7E2KEkJYkJFqoBA10>
- Bersvendsen & Hauge (2018). «Da skjønte jeg at nå smeller det snart». *Tidsskriftet Norges barnevern*, 2-3, 96-109. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2018-02-03-03>
- Blindheim, A. (2011). Kronisk traumatiserte barn. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red). *Barn som lever med vold i familien- grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 74-80). Oslo: Universitetsforlaget.
- Blindheim, A. (2012). Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet for Norges barnevern*, 89, 168-195.

https://www.idunn.no/tnb/2012/03/ettermirkinger_av_traumatiserende_hendelser_i_barndom_og_o

Bufdir (2018, 14. desember). Om partnervold. Hentet 15. mai 2020 fra

https://bufdir.no/vold/Vold_og_overgrep_mot_voksne/Partnervold/

Bufdir (2019,11. juni). Barn på krisesenter. Hentet 15.05.2020 fra

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/Krisesentertilbudet_i_norske_kommuner/Barn_pa_krisesenteret/

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dyregrov, A. (2010). *Barn og traumer*. Bergen: Fagbokforlaget.

Eide-Midsand, N. (2010). Problematferd som uttrykk for feilinnstillinger i hjernens stressresponsystem. *Tidsskriftet for Norsk psykologforening*, 12, 1098-1102.

<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2010/12/problematferd-som-uttrykk-feilinnstillinger-i-hjernens-stressresponsystem>

Fellesorganisasjonen (2019). *Yrkesetiske grunnlagsdokument for*

barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra

<https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Fusco, R. & Fantuzzo, J. (2009). Domestic violence crimes and children: A population-based investigation of direct sensory exposure and the nature of involvement. *Children and Youth Services Review*, 31, 249-256.

Handlekraft. (u.å.). Traumebevisst ordliste for HandleKraft. Hentet fra

<https://handle-kraft.no/ordliste/>

Heltne, U. & Steinsvåg, P.Ø. (2011). Begrepsavklaringer og oversikt. I I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red). *Barn som lever med vold i familien- grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.

Håkonsen, K. M. (2014). Psykologi og psykiske lidelser (5. utg). Oslo: Gyldendal akademisk.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner (Meld. St. nr 15 (2012-2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/>

Killén, K. (2007). *Barndommen varer i generasjoner- forebygging er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.

Kvello, Ø. (2012). Tidlig barneverninnsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning. *Tidsskriftet for Norges barnevern*, 3, 116-132.

https://www.idunn.no/tnb/2012/03/tidlig_barneverninnsats_med_utgangspunkt_i_tilkn_ytningsfors?fbclid=IwAR0HchfJsxjVVGfanIQHOhpfc2Eu740IXRL0UzjtuJkW0S601TToxc3uGME

Kyllingmark, S, S. & Lillevik, O, G. (2013) Når barn er vitne til vold. Hentet fra https://fontene.no/mapper/Nar_barn_er_vitne_til_vold.pdf

Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA Rapport 5/16). Hentet fra <http://www.nova.no/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (u.å.a). Hva er vold i nære relasjoner? Hentet fra <https://voldsveileder.nkvts.no/hva-er-vold-naere-relasjoner/>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (u.å.b). Vold og overgrep. Hentet fra <https://www.nkvts.no/tema/vold-og-overgrep-i-naere-relasjoner/>

Nordanger, D. & Braarud H. (2014). Regulering som nøkkelbegrep og toleransevinduet som modell i en ny traumepsykologi. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 7, 530-536.

https://www.traumebevisst.no/kompetanseutvikling/filer/Regulering_som%20nokkelbegrep.pdf

Ormhaug, S. M., Jensen, T.K., Hukkelberg, S. S., Holt, T. & Egeland, K. (2012). Traumer hos barn – blir de gjemt eller glemt? Kartlegging av traumatiske erfaringer hos barn og unge henvist til BUP. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 3, 234-240.

Skjørten, K., Bakketeig, E., Bjørnholt, M. & Mossige, S. (2019) Vold i nære relasjoner – et felt i bevegelse. I K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt & S. Mossige (Red.), *Vold i nære relasjoner. Forståelser, konsekvenser og tiltak* (s. 13-29). Oslo: Universitetsforlaget.

Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Torsteinson, S. (2011). Små barn utsatt for familievold. Fokus på diagnoser, psykobiologi og tilknytningspsykologi. I U. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red). *Barn som lever med vold i familien- grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet – barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.